

ИСТОРИЧЕСКА ЛИЧНОСТ- МИТ- ГЕРОЙ.

ХАЙДУТИНЪТ- РАЗБОЙНИК. ХАЙДУТИНЪТ- ВОИН

Често водещ мотив в хайдушките предания е причината, довела до превъплъщението на конкретната личност в хайдутин (войвода). Впоследствие върху този мотив се наслагват и останалите мотиви, осмислящи делата (геройствата) на личността. Най- вероятно всички мотиви се базират на конкретни случки или събития, чиято фактическа достоверност се интерпретира в преданията в различни нюанси и варианти. Роля в този процес играе времевата дистанция, която е решаваща относно степента на историческата конкретност и достоверност.

Показателно в това отношение е преданието за хайдут Върбан (№14,15) (вероятно конкретна личност), в което определящо е историческото време, конкретизирано в аспекта му на турското робство, когато "някога" турците изгарят български манастир, в който е имало много книги и е бил просветно огнище. Но преди да се случи това, игуменът успява да скрие книгите в пещера и да я "замаскира" с камъни (подобно на укриването на хайдушко злато), след което събира дружина, на която става войвода с името Върбан. Знае се, че извършва много подвизи, и че дружината му е изклана от турците

Трябва да се подчертае, че преданието е разказано във връзка с обяснение на наименованието на местността Хайдут Върбан. Но в него битува нееднозначна информация, "подредена" в една семантично- смислова редица, съотнасяща се със знанието за съществувал някога манастир, обстоятелствата около неговия край и "раждането" на местен герой- водач на хайдутите. Това предание, като част от местната фолклорна история, е в определен смисъл и хайдушко предание, но като такова то възпроизвежда и друга информация. Или казано иначе, то е продукт на местната фолклорна история, в която събитийността е подчинена на логиката на фолклорното мислене, която обяснява тази събитийност съобразно своята потребност. Тя е определяща и относно степента на съхранената конкретика.

И в преданието за Дамян войвода основен мотив е причината, заради която той става хайдутин, но с подчертано съхранена информация за конкретна случка, предопределяща съдбата на героя като отмъстител на трупите.

По подобен начин стоят нещата в преданията за Злати Кокарчоолу, но с